

LIITE 15.

16.9.2010

YLO/169/2010

Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy

Rudus Oy

Renkomäen maa-ainesalueen kehittäminen

LAUSUNTO YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTISELOSTUKSESTA

Rudus Oy ja Lahden kaupungin valtuuttamana Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy ovat toimittaneet 7.6.2010 Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (ELY-keskukseen) ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukaisen arviointiselostuksen (YVA-selostuksen) Renkomäen maa-ainesalueen kehittämistä koskevasta hankkeesta. YVA-selostuksen on laatinut hankkeesta vastaavien konsulttina Groundia Oy. Hämeen ELY-keskuksen Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue toimii YVA-menettelyssä yhteysviranomaisena ja antaa YVA-selostuksesta yhteysviranomaisen lausunnon. Näiden tahojen yhteyshenkilöt ovat seuraavat:

Rudus Oy, Orimattilankatu 180, 15680 Lahti

Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy, Kaarikatu 29, 15100 Lahti

Groundia Oy, Tietäjäntie 1, 70900 TOIVALA

Hämeen ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue, PL 29 (Vesijärvenkatu 11 A), 15141 Lahti.

Hanketiedot

Renkomäen soranottoalueen nykyinen maa-ainesten ottolupa on voimassa 30.6.2017 saakka. Toimintaa halutaan jatkaa myös luvan päättymisen jälkeen laajentamalla ottoaluetta ja alentamalla ottotasoa. Arvioinnin aikana vaihtoehtoja on muutettu niin, että hankealueen itäpään ja lounaisosan ottoalueet jätettiin pois. Hankevaihtoehtoina on nyt arvioitu seuraavat:

Suoritemaksu 7 100 €, josta Rudus Oy:n osuus on 3 550 € ja Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy:n osuus 3 550 €

HÄMEEN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Kutsunumero 020 636 0130
www.ely-keskus.fi/hame

Birger Jaarlin katu 13
13100 Hämeenlinna
PL 131
13101 Hämeenlinna

Vesijärvenkatu 11 A
15140 Lahti
PL 29
15141 Lahti

YVA-menettely

- laajennus pohjoiseen (VE1),
- laajennus pohjoiseen ja alaspäin (VE2)
- vanhojen soraonttujen maisemointi (VE+).

Lisäksi hankkeella on toteuttamatta jättämisen vaihtoehto (VE 0), mikä tarkoittaa ottotoiminnan päättymistä nykyisen luvan voimassaolon päättyessä.

YVA-menettelyä on tässä hankkeessa sovellettava YVA-asetuksen 6 §:n hankeluettelon 2b)-kohdan perusteella.

YVA-menettelyn aluksi hankkeesta vastaavat laativat YVA-ohjelman, joka oli hankkeesta vastaavien suunnitelma siitä, mitä vaihtoehtoja hankkeella on ja mitä ympäristövaikutuksia aiotaan selvittää ja millä menetelmillä. Ympäristökeskus kuulutti YVA-ohjelman nähtävillä olost ja toimitti sen nähtävillä. Kaikki, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa, samoin kuin ne yhteisöt ja säätiöt, joiden toimialaa hankkeen vaikutukset saattavat koskea, voivat ilmaista mielipiteensä arviointiohjelmasta. Ympäristökeskus myös pyysi arviointiohjelmasta lausunnot. Mielipiteet ja lausunnot saatuaan ympäristökeskus antoi hankkeesta vastaaville yhteysviranomaisen lausunnon siitä, miltä osin arviointiohjelmaa on täydennettävä.

YVA-menettelyn kesken ollessa tapahtui 1.1.2010 organisaatiouudistus, jossa ympäristökeskus muuttui ELY-keskuksen Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueeksi. Se kuitenkin hoitaa YVA-menettelyyn kuuluvat yhteysviranomaisen tehtävät itsenäisesti kuten aikaisemminkin.

Hankkeesta vastaavien on pitänyt tehdä tarvittavat ympäristöselvitykset YVA-ohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon mukaisesti ja koota tiedot YVA-selostukseksi. Sen nähtävillä olost ja mielipiteiden esittämisestä on kuulutettu ja siitä on pyydetty lausunnot vastaavalla tavalla kuin YVA-ohjelmasta. Saatuaan lausunnot ja mielipiteet ELY-keskus antaa yhteysviranomaisen lausunnon arviointiselostuksesta ja sen riittävyydestä ja toimittaa sen sekä kopiot muista lausunnoista ja mielipiteistä hankkeesta vastaaville ja lähettää lausuntonsa tiedoksi hanketta käsitteleville viranomaisille.

Hankkeen edellyttämät luvat

Viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen ennen kuin se on saanut käyttöönsä arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon. Hanketta koskevasta lupapäätöksestä tai muusta päätöksestä on käytävä ilmi, kuinka arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto on otettu huomioon.

Eri menettelyiden yhteensovittaminen

Lahden kaupunki ja Hollolan kunta ovat laatineet yhteistyössä Lahden Renkomäen ja Ämmälän sekä Hollolan Miekkiön alueiden oikeusvaikutteista osayleiskaavaa. Kaavaehdotus oli nähtävillä elo-syyskuussa 2009 ja uudelleen tammi-helmikuussa 2010, ja asukastilaisuus oli 17.2.2010. Koska osayleiskaavaehdotus ja YVA-selostus valmistuivat eri aikaan, niiden nähtävillä oloja ja esittelyitä ei ollut mahdollista sovittaa yhteen.

Arviointiselostuksesta tiedottaminen ja kuuleminen

Arviointiselostuksen nähtävillä olosta kuulutettiin Etelä-Suomen Sanomissa 12.6.2010. Kuulutus ja YVA-selostus olivat nähtävillä Lahden kaupungintalolla 11.6. – 8.9.2010. YVA-selostus oli nähtävillä myös Renkomäen kirjastossa sekä sähköisesti ymparisto.fi-verkkopalvelussa osoitteessa www.ymparisto.fi/ham/yva > Vireillä olevat YVA-hankkeet. Kuulutus oli ELY-keskuksen verkkosivuilla osoitteessa www.ely-keskus.fi/hame > Ajankohtaista > Kuulutukset. Hanketta ja arviointiselostusta esiteltiin julkisessa kuulemistilaisuudessa 21.6.2010.

Arviointiselostuksesta pyydettiin lausunnot Lahden kaupunginhallitukselta, Lahden seudun ympäristöpalveluilta, Lahden teknisen ja ympäristötoimialan maankäytöltä, Uudenmaan ELY-keskuksen Liikenne ja infrastruktuuri -vastualueelta, Päijät-Hämeen liitolta, Lahden kaupungin museolta sekä Lahti Aqua Oy:ltä.

Yhteenveto annetuista lausunnoista ja mielipiteistä

Lahden seudun ympäristöpalvelut toteaa, että arviointiohjelmasta annetuissa lausunnoissa korostettiin alueen tärkeyttä vedenhankintaan käytettävänä pohjavesialueena ja edellytettiin pohjavesiolojen selvittämistä (mm. pohjaveden korkotasot, virtaussuunnat, maaperän laatu). Tältä osin arviointi on jäänyt täysin puutteelliseksi. Selostuksessa esitetyt pohjaveden virtaussuunnat ovat aivan liian karkeaa tasoa, tarkempaa virtauskuvausta ei voida tehdä ilman tarkempia selvityksiä. Selostuksessa esiintunut Renkomäen pohjaveden suojelu- ja maisemointityöryhmän perustaminen ei korvaa tätä puutetta. Ympäristöpalvelut toteaa, että ryhmään on syytä kuulua myös Hämeen ELY-keskuksen edustus. Maa-ainesten ottamistoiminnan vaikutusalueella olevien mahdollisten yksityiskaivojen ja alueen lähteiden sijaintien esittäminen on jäänyt puutteelliseksi. Kaivot ja lähteet olisi tullut kartoittaa ja esittää kohteet kartalla ja kohteiden tiedot. Vaikutusarviointia kaivoihin ja lähteisiin ei ole tehty. Oton vaikutusten arviointi etenkin pohjaveden laatuun on jäänyt hyvin suppeaksi. Lähinnä on esitetty alueen pohjaveden laadun nykytila. Veden laatuun liittyvää arviointia olisi tullut tehdä erilaisista muualla tehdyistä tutkimuksista ja selvityksistä saatujen tulosten perusteella (mm. sulfaattipitoisuuksien nousu, veden lämpötilan nousu, raskasmetallien liukeneminen, bakteerien mahdollinen esiintyminen jne.). VE2:n kohdalla on vain todettu "suojakerroksen pienenemässä pohjaveden laadun tarkkailu korostuu", mitä ei voida pitää riittävänä arviona, jos maa-

ainesten alimman ottotason ja pohjaveden tason väliin jää enää noin 5 metrin maakerros. Nykyisellä ottoalueella olevan havaintoputken nro 145 vedestä todetut korkeat sulfaatti- ja kloridipitoisuudet tuskin johtuvat putken epäpuhtauksista, kuten selostuksessa esitetään. Todennäköisempää on, että ennemminkin maa-ainesten otto (maan pintakerroksen poisto) aiheuttaa mm. sulfaattipitoisuuksien nousua pohjavedessä. Pessimälinnuston kartoituksen tekemättä jättämistä perustellaan tietojen nopealla vanhentumisella, mitä voitaneen pitää perusteltuna. Hankkeen vaikutukset maisemaan on arvioitu puutteellisesti, mutta esitetty havainnollisesti. Renkomäki on edelleen eteläisessä Lahdessa tärkeä, laajalle näkyvä maisemaelementti. Yhteenvedossa on esitetty harhaanjohtavasti, että VE1:ssä ja 2:ssa maisemavaikutukset pienenevät, maisemavaikutuksissa lienee tarkasteltu nykyisiä maisemahäiriöitä. Samoin toisaalla selostuksessa todetaan, että VE 1:n ja 2:n vaikutuksesta maiseman yleiskuva paranee. Näinhän toki tapahtuu, jos tarkastellaan vain paljaiden kauas näkyvien rinteiden madaltamista puurajan alapuolelle. Siitä seuraisi Renkomäen maisemallisen arvon laskua, jota ei ole selostuksessa lainkaan arvioitu. Olisi pitänyt myös ehdottomasti arvioida, kuinka VE0:n mukaisesti jälkihoidon ja pienten kuoppien maisemoinnin avulla voidaan säilyttää edes osa Renkomäen harjun merkityksestä laajalle näkyvänä maisemaelementtinä. Tästä olisi pitänyt olla myös havainnekuva. Melun, värinän ja päästöjen ilmaan vaikutusten arviointia voidaan pitää riittävänä. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa yhtenä osiona käytettiin asukaskyselyä, jolla on saatu esille asukkaiden suhtautuminen alueella nykyisin olevaan laajaan maa-ainestenottoon ja arvioitavana olevaan laajennushankkeeseen. Nimi "Renkomäen maa-ainesalueen kehittäminen" on harhaanjohtava eikä kuvaa hankkeen varsinaista tarkoitusta eli Renkomäen maa-ainesten ottoalueen laajentamista. Jos halutaan edelleen käsitellä Renkomäen alueen kehittämistä, olisi syytä vaihtoehto VE0:n lisäksi tarkastella vaihtoehtona VE01 voimassa olevan soranottoalueen pienentämistä harjun korkeimmalla kohdalla. Näin voitaisiin parantaa Renkomäen maisemallista arvoa. Samalla pohjaveden suojelun parantamiseksi olisi pohdittava myös vaihtoehtona VE02 otto- ja virtauksen nostamista nykyisen luvan mukaisesta tasosta + 83...85 m mpy tasoon +85...90 m mpy.

Lahden teknisen ja ympäristötoimialan maankäyttö toteaa, että laadittavana olevan Miekkiö-Renkomäki-Ämmälän osayleiskaavan kaavaehdotuksessa Renkomäen maa-ainesten ottoalue on merkitty karttaan. Alueen tulevaksi maankäytöksi on merkitty maa-ainesten ottoalue, joka ottamisen päätyttyä asemakaavoitetaan virkistysalueeksi (EO/V). Ottoalueen raja- ja kaavaehdotuksessa likimääräisesti nykyisen voimassa olevan ottoluvan ja VE0:n mukainen. Arviointiselostuksessa VE0 on ainoa vaihtoehto, joka esittää maa-ainesten ottoaluetta Päijät-Hämeen maakuntakaavan ja Lahden yleiskaavan 1998 mukaisesti. Vaihtoehtoisissa VE1 ja VE2 ottoalueet ilmeisesti laajenevat jonkin verran pohjoiseen maakuntakaavan ja Lahden yleiskaavan 1998 vastaisesti. Koska poikkeus on vähäinen, se voidaan hyväksyä. Laajennus tulee lähelle

alueen suppia, mutta ne säilyvät, samoin kuin alueen luontopolku. Selostuksessa on arvioitu vaihtoehtojen vaikutukset luontoon ja maise- maan perusteellisesti. Harjumuodostuma on pohjavedenoton kannalta merkittävä ja se on luokiteltu I luokan pohjavesialueeksi. Muodostuman pohjoisosassa on vedenottamo, josta Hartwall Oy:n tuotantolaitos ottaa kaiken tarvitsemansa raakaveden erillisellä putkella ja sen lisäksi vettä otetaan jonkin verran myös Lahti Aquan vedenjakeluun. Tästä syystä on hyvin tärkeää, että YVAssa arvioidaan pohjavesivaikutukset tarkasti ja luotettavasti. Selostuksesta selviää, että toistaiseksi ei ole laadittu eikä suunniteltu tehtäväksi pohjaveden virtaussuuntien tarkastelua (mallin- nusta). Virtaussuuntien mallinnuksen sisältävä tarkastelu on tärkeä työ- kalu selvitetessä ottotoiminnan vaikutuksia pohjaveteen. Renkomäen maa-ainesten oton ja pohjaveden käytön yhteensovittamiseksi on pe- rustettu erillinen pohjaveden suojelu- ja maisemointisuunnitelma - ryhmä. Tarkoitus on, että tehokkaalla tarkkailulla seurataan ottotoimin- nan vaikutuksia pohjaveden laatuun (eri pohjakerrospaksuuksien vaiku- tus) ja määrään. Tässä ryhmässä kuuluisi olla myös Hämeen ELY- keskuksen edustaja. Esitetty pohjaveden laadun seuranta em. pohjave- den suojelu- ja maisemointisuunnitelma -ryhmän kautta ei yksinään ole riittävä. Vaikutukset pohjaveden laatuun ja määrään tulisi arvioida vä- hintään yhtä perusteellisesti kuin vaikutukset maisemaan. Lupaviran- omaisia pyydetään kuulemaan myös Hartwallin näkemystä YVA- selostuksesta. Renkomäki on kaupungin kasvusuunta, ja sinne kaavoi- tetaan jatkuvasti uusia omakotitaloja. Maankäyttö puoltaa vaihtoehtoa VE1, koska se mahdollistaa ottotoiminnan jatkon (5 vuotta), ottaa huo- mioon alueen asutuksen voimakkaan kasvun eikä tehtyjen selvitysten mukaan vaarana alueen pohjavesiolosuhteita.

Uudenmaan ELY-keskuksen Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue toteaa, että hanke ei lisää liikennettä verrattuna nykyiseen eikä siten ai- heuta nykytilanteesta poikkeavia liikenteellisiä vaikutuksia. Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueella ei ole huomautettavaa hankkeesta tai sen YVA-selostuksesta.

Päijät-Hämeen liitto katsoo, että hankkeen vaihtoehtoja ei ole käsitelty tasavertaisina. Ympäristövaikutuksiltaan parhaita vaihtoehtoa VE+ ei ole pidetty toteuttamisedellytyksiltään realistisena. VE+ tulee esittää mukana vaihtoehtojen vertailussa, koska se on vaikutuksiltaan monessa suhteessa edullinen ja voidaan liittää kaikkiin muihin tarkasteltuihin vaihtoehtoihin. Soranoton laajentaminen ilman, että samalla hoidetaan käytöstä poistuneiden pienten sorakuoppien jälkihoito maa-aineslain edellyttämällä tavalla, on maisemallisilta vaikutukseltaan haitallisin. YVA-selostuksen maininta, että vanhat sorakuopat tullaan mahdollisesti maisemoimaan erillisenä hankkeena, sisältää mahdollisuuden, että nii- den aiheuttama ympäristöhäiriö jää pitkäaikaiseksi. Hoitamattomien ot- tamisalueiden jälkihoito pitää liittää uuden ottamisalueen lupakäsitte- lyyn. Hankkeen nimen mukainen ottamisalueen kehittäminen edellyttäisi maa-ainesten ottamisen tarkempaa suunnittelua tulevan maankäytön ja

virkestyskäytön ennakoinniseksi. Hankkeen kytkeytyminen maankäytön suunnitteluun on selostettu kuvaamalla eri aikoina laadittuja suunnitel- mia, mutta ei ole täsmennetty, että näistä vain vahvistetulla maakunta- kaavalla on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia oikeusvaikutuksia. Maakuntakaavassa Renkomäen ottamisalue on esitetty eo-maa- ainesten ottoalue -osa-aluemerkinnällä virkestys- ja taajamatoimintojen aluevarausmerkintöjen päällä. Merkintään liittyy suunnittelumääräys: "Ainesten otto tulee suunnitella riittävän laajalla alueella yhtenäisen lop- putuloksen aikaansaamiseksi. Ottamistoiminta tulee suunnitella siten, että alue ottamisen jälkeen luontevasti soveltuu maakuntakaavassa osoitettuun tarkoitukseen." Maakuntakaavassa ottamisalueiksi on rajattu nykyiset käytössä olevat vaihtoehdoissa VE+ ja VE0 esitetyt ottamis- alueet. Soranoton laajentaminen pohjoiseen katkaisee harjun tasaisen laen vastoin maakuntakaavaa. Maakuntakaavassa on esitetty taajama- alueiden virkestysverkostoon sisältyvät Renkomäen virkestysalueelle päätyvät viherysteysteipet nuolimerkinnoilla 10 ja 11. Niiden tarkoi- tuksena on osoittaa, että Renkomäen virkestysalue palvelee kasvavaa Etelä-Lahden asutusta. Virkestysalueiden käyttäjäkunta on arvioitu se- lostuksessa varovaisesti vain lähialueen asukkaiden käytön mukaan, vaikka Renkomäen alueella on Etelä-Lahden merkittävin hoidettu ulkoi- lureitistö. Renkomäen maa-ainesalueen kehittämisessä tulisi ennakoida virkestysyhteyksien luonteva kulku ja jatkuvuus jättämällä niille tarvitta- vat suojavyöhykkeet.

Lahden kaupunginmuseon arkeologian ja rakennuskulttuurin yksiköt viittaavat arviointiohjelmasta 2.9.2009 antamaansa lausuntoon.

Lahti Aqua Oy toteaa lausunnonssa, että Renkomäen pohjaveden laatua on tarkkailtu säännöllisesti kahdenkymmenen vuoden ajan alu- eelle asennetuista pohjavesiputkista ja vedenottamon kaivosta. Tarkkai- lun perusteella maa-aineksen otolla ei ole ollut merkittävää vaikutusta pohjaveden laatuun. Nykyisten tietojen mukaan vain VE2:ssa voi maa- aineiden otosta aiheutua nykyistä suurempia pohjaveden laaturiskejä. Keskittämällä maa-aineksen ottaminen yhdelle alueelle on pohjaveden suojelun kannalta hyvä toimenpide. Tällä voidaan välttää maa- ainesottopaikkojen avaaminen muilla pohjavesialueilla. Yhdellä alueella voidaan panostaa suojelutoimenpiteisiin, mitä Renkomäessä on pitkä- jänteisesti tehty jo 20 vuoden ajan. Maa-aineksen oton ja pohjaveden käytön yhteensovittamiseksi on perustettu työryhmä, joka tulee laati- maan suunnitelman maa-aineksen ottamisesta, alueen maisemoinnista ja alueen jälkikäytöstä siten, että pohjaveden laadulle ei missään vai- heessa aiheudu laadullista pilaantumisvaaraa. Kun pohjavedelle aiheu- tuva riski minimoidaan, Renkomäestä voidaan ottaa maa-ainesta YVA- selostuksessa suunnitellulla tavalla. Maa-ainesten ottoa ei tule suunni- tella ja toteuttaa vaihtoehdon 2 mukaisesti. Lahti Aqua viittaa myös YVA-ohjelmasta antamaansa lausuntoon.

Heikki Mattila havaitsi vuosikymmenien kokemuksen ja alueella asumi- sen perusteella arviointiselostuksessa arvioitujen haittojen voimakkaan

vähättelyn ja tilaajien edun mukaisen esityksen. Renkomäen kolmen pienen sora- ja murskaintun maisemaa rumentavan vaikutuksen painotus vie tarkoitushakuisesti huomion pois tilaajien omasta asiasta. Hankkeella ei ole väitettyjä positiivisia vaikutuksia maisemaan, koska maisemointivaikeus on nykyisessäänkin luvassa ja sitä pitää vaatia jatkuvana toimintana oton edistytessä, ei vasta ottotoiminnan loputtua. Monella paikkakunnalla maa-aines otetaan kilpailukyisesti kauempaakin. Miksi pohjavesivaikutuksia ei ole arvioitu alusta alkaen? Jatkuva maisemointi vähentäisi myös pohjavesiriskejä. Avoin alue on minimoitava käytännössäkin eikä vain suunnitelmassa. Pölyhaitta on todellinen haitta terveydelle ja asutukselle etenkin talvipakkasella ja kesällä. Suurin haitta syntyy liikenteestä ottoalueella ja Simolankadulla. Arvioinnissa tarkastellaan vain murskauksen aiheuttamaa pölyä, ja tehtyjen pölymallinnusten luotettavuudeksi on arvioitu 10 – 30 %. Liikenteen aiheuttama pöly on huomattavasti suurempaa. Eivätkö silloin mittaukset ja tarkempi tarkastelu ole välttämättömiä? Liikennevaikutuksia arvioitaessa ei ole otettu huomioon Simolankatuun kohdistuvia vaikutuksia. Laskentaperusteena käytetty KVL= 560 on koko kadun liikenteestä 98 %. Miksi tätä ei ole otettu huomioon. Kuvassa 34 Simolankatu on esitetty väärin, sillä se ei jatku ottoalueelle eikä ole sen sisäistä liikennettä. Riskejä arvioitaessa ei ole otettu huomioon kuorma-autojen polttoaine- ja öljymääriä. Alueella on yhtä aikaa usein 10 kuorma-autoa, joissa on polttoainetta 100 – 400 l/auto. Polttoainesäiliöt ovat suojaamattomia ja valmistettu ohuesta metallilevystä. Pienikin kosketus esim. pyöräkuormaajan kauhallalla saa vahingon aikaan. Ruduksen sertifikaatti ei turvaa alueen toimintaa, koska kaikista operatiivisista toiminnoista vastaavat ulkopuoliset yritykset ja yksityiset autoilijat. Huomioliivit ja kypärä auttavat henkilöriskeihin, mutta eivät ympäristöriskeihin. Poikkeuksellisia tilanteita on varmasti sattunut. Onko ne kirjattu ja käsitelty totuudenmukaisesti laatu- ja järjestelmässä? Koska nykyisessä toiminnassa haittoja ei minimoida, luvan ja järjestyslain mukaisia toiminta-aikoja ei noudateta, mikään viranomaisen ei valvo toimintaa ja kunnallinen toimija ja iso yritys toimivat kuten haluavat, ei ole uskottavaa, että arvioinnissa on haluttu ottaa esille haitalliset vaikutukset totuudenmukaisesti. Haitallisten vaikutusten vähentäminen jää pelkäksi lauseeksi arviointiselostuksessa. Ainoaksi vaihtoehdoksi jää, että hanketta ei toteuteta.

Leena Mattila toteaa, että harju on tuhottu eikä sitä saa takaisin. Siksi jäljellä olevat alueet pitää säilyttää. On tärkeää sekin, miltä harjulta näyttää kylälle päin, ei vain se, mitä ohiajavat näkevät. Miekkiöstä ajetaan näkyä valtaisa arpi harjussa, eikä se todellakaan ole kylän pieni sorakuoppa. Entisajan ihmiset ovat ottaneet vain murto-osan ja tarpeensa. Ahnas Lahden kaupunki ja Rudus toimijoineen ovat olleet todella ahneita. Ennen muinoin harjulla kasvoi kangasvuokkoja, niitä ei taida enää löytyä. Ulkoilumaastot olivat mitä upeimmat. Nykyiseen harjun puustoon ei tule koskea, siellä kasvaa vielä mitä upeimpia honkia. Kirjoittajan mielestä sora- ja murskainton pitää loppua kokonaan eikä uusille hankkeille saa myöntää lupia.

Jarmo Pokki ja kuusi muuta henkilöä toteavat, että Renkomäen upeasta luonnosta on sora- ja murskainton vuoksi jäljellä enää rippeet. Renkomäen sora- ja murskainton ei ole toimittu maa-aineslain mukaisesti säästeliäästi ja ihmisille haittaa aiheuttamatta, ja pohjaveden muodostumisalueesta on otettu suuri osa pois. Paikalliset ihmiset ovat seuranneet 20 vuoden ajan kiihtyvää sora- ja murskainton haittavaikutuksineen samaan aikaan, kun Lahden kaupunki on kaavoittanut alueelle merkittävästi uutta asutusta. Asukasmäärän kasvaessa alueen liikunta- ja virkistyskäyttö ovat lisääntyneet. Nykyinen sora- ja murskainton-alue on pienentänyt huomattavasti ihmisten mahdollisuutta virkistäytyä alueella. YVA-selostuksessa alueen virkistyskäyttöä ei ole otettu lainkaan huomioon. Aluetta ei ole hoidettu niin, että sen luonnonarvot ja liikkumismahdollisuudet alueella säilyvät, ja nyt liikkuminen halutaan estää kokonaan. Renkomäkeläiset vastustavat sora- ja murskainton kaikkia mittakaavassa, ja suurin osa asukkaista ei hyväksy edes nykyistä sora- ja murskainton, toisin kuin Lahden kuntatekniikan edustaja yleisötilaisuudessa väitti. Selostuksessa myös esitetään, että alueella ei ole juurikaan virkistyskäyttöä, mikä ei pidä paikkaansa. YVA-selostus ei ole tältä osin puolueeton. Renkomäenharjua käyttävät renkomäkeläiset, venetsialaiset, nikkiläläiset, patomäkeläiset, pennalalaiset, ämmäläläiset, liipolalaiset ja saksalalaiset eli paljon laajemmin alueen ihmiset kuin 45 dB:n melun vaikutusalue kartalla. Alueen yleiskaavan mukaan asukasluke tulee edelleen kasvamaan, eikä sora- ja murskainton tue tätä visiota. Nykyisen luvan myöntämisen jälkeen on valmistunut moottoritie, mistä on seurannut haitallisen taustamelun lisääntyminen. Nykyisin harju toimii luontaisena meluvallina. Sora- ja murskainton laajentamista 4 ha:lla ei pidä sallia, sillä se muuttaa alueen topografiaa, heikentää viihtyvyyttä ja mahdollistaa melun kulkeutumisen syvälle virkistys- ja asuntoalueelle. Samalla luodaan pysyvä ja ikuinen taustameluhaitta renkomäkeläisille. Alueen maisemointi pitää tehdä esim. Renkomäen vpk:n takana olevalla alueella niin, että nykyinen olemassa oleva harjun korkein luontainen huippu säilyy. Asukkaat ovat ideoineet sinne mm. kuntokohdetta, ulkoilumajaa ja laavaa nuotiopaikkoineen ja haluavat nauttia tästä pienialaisesta harjun jäänteestä ja sen tarjoamista korkeuseroista ja hienoista maisemista (lukuun ottamatta sora- ja murskainton-alueita). Tämän huipun säilyttäminen on renkomäkeläisille elintärkeää; maisema laelta ympäristöön on tärkeämpi kuin 4-tiellä ajavien hetkellinen katsekontakti harjun reunan. Maisemoinnit tulee kaiken kaikkiaan toteuttaa siten, että sora- ja murskainton on mahdollisimman vähäistä eikä maksimaalista. Harjun sora- ja murskainton kieltämistä puoltaa myös sen tärkeä merkitys pohjaveden muodostumisalueena ja pohjavesialueena. Maisemointia on laiminlyöty viivyttelämällä, ja alueen reunoja on ylitetty. Taimien istutustiheys on hyvän metsänhoidon suositusten vastainen eli 1000 kpl/ha, kun sen pitäisi olla havupuun taimilla 1800 kpl/ha. Lahden kaupungin päättäjät ovat oikeissa toimissa niin, että soraa on saatava, vaikka maisema vaurioituu, virkistysalueet supistuvat ja liikenne, melu, pöly, pakokaasut ja muut haitat lisääntyvät. Kirjoittajat eivät halua kuunnella murskainton jyskettä ja pyöräkuormaajien piipitystä, nähdä ulkoilualueidensa ja marja- ja sienimetsiensä tuhoamista, saada pölyä ilmastointilaitteisiin, pyykkeihin ja

hengitysilmaan ja kokea soranoton aiheuttamaa häiriötä seuraavat 30 vuotta. Nykyistä soranottoaluetta ei saa laajentaa millään lailla, ei symmälle eikä laajemmalle alueelle. Lisäksi nykyistä lupaa pitää tiukentaa niin, että murskausta ja seulontaa tehdään vain klo 8 – 16. Soranoton pitää ehdottomasti päättyä nykyluvan mukaisesti 30.6.2017. Maisemointi pitää tehdä viivyttelämättä, ja on tehtävä korvaavia ulkoilureittejä valaistuksineen ja asianmukaisine yli- ja alikulkuineen. YVA-tilaisuudessa kesällä luvattiin 'seuraavalla viikolla' tuoda kivituhkaa montun reunan ulkoilureitille, mutta luvattuja kuormia ei ole vielääkään tuotu.

Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan ympäristönsuojelupiirin mielestä selostuksen pohjaveden suojeluun ja maisemointiin liittyvät asiat ovat hyvin vaillinaiset ja niistä on hankala todeta ympäristövaikutuksia. Renkomäen pohjavesialue on I luokan pohjavesialue. Näyteenottopisteitä olisi tullut seurata säännöllisemmin useammasta pisteestä ja vaikutukset yksityisiin kaivoihin selvittää tarkemmin. Selostuksessa ei mainita pohjavettä luonnonvarana. Selostuksessa kerrotaan, että pohjavettä suojaavan maakerroksen paksuuden vähentyessä viiteen metriin laadun tarkkailu korostuu, mutta sen keinoja ei ole selvitetty. Nykyään lisääntyneiden rankkasateiden vaikutukset pohjaveden pinnan korkeuteen pitäisi myös tällöin ottaa huomioon. Maisemointia on kuvattu kohtuullisesti, mutta sen aikataulua tulisi selventää. Tehdyistä luontoselvityksistä ei ilmene, mitä lajeja on selvitetty minäkin vuonna. Vain linnuista mainitaan, että tiedot ovat osittain vanhentuneita ja ennen lupaprosessia kartoitukset on tehtävä uudelleen. Näin on syytä tehdä ja varmistaa, että muutkin selvitykset ovat ajantasaisia.

Iipo Syrjäläinen katsoo, että soranotto olisi parasta lopettaa mahdollisimman nopeasti ja maisemoida alueet suunnitelmien mukaan. Tällöin kaupungilla olisi 7 vuotta aikaa sopeutua ja hakea uusi maa-ainesten ottopaikka. Näin ollen paras vaihtoehto on VE0. Toiseksi paras on VE1. Se säilyttää näkymän etelästä saavuttaessa nykyisellään, siis myös ns. yhteismontun rinteeseen ja hienon törmän. Törmillä mm. pesii törmäpääskyjä, ja sen päältä avautuvat upeat näkymät mm. etelän liikenneväylälle, länteen kauas horisonttiin ja pohjoiseen kaupungin silhuettiin. Sitä ei saa madaltaa senttiäkään. Myöskään montun pohjaa ei saa alentaa, koska siitä aiheutuu riskejä. Vaikka luvataan suojaustoimia, kaikessa toiminnassa tapahtuu inhimillisiä erehdyksiä - esimerkiksi Lahti Energian öljyvahinko Polttimon rannassa - , ja mitä sitten? Kirjoittaja tietää työnsä puolesta hyvin sekä Polttimon tilanteen että öljy- ja kaasualan riskit. Litra dieseliä tai bensaa tuhoaa pohjaveteen päästyään miljoona litraa vettä, eikä kirjoittaja tiedä tapaa sen puhdistamiseen. Lahti Aquan yksi tärkeä pohjavedenotto, josta Hartwallin vetensä saa, on pohjoiseen soranottoalueesta, ja sinne vesi tulee etelän suunnasta. Täysin kestämaton on tilanne, jossa pohjaveden muodostumisalueella tapahtuisi jokin häiriö ja pohjavedelle tapahtuisi jotakin. Mitenkään ei voida varmistaa osoittaa, että kaikki riskit ovat hallinnassa, vaikka välissä on vain 4 m puhdistavia maa-aineksia maanpinnan ja pohjaveden välissä.

Ei siis toimenpiteitä, jotka kasvattavat riskiä. VE1 antaisi siis kaupungille aikaa sopeutua arviolta 12 vuotta. VE2 ei edellä mainituista syistä kelpaa lainkaan, ja VE+ :ssa pitää jättää ns. yhteismonttu koskemattomaksi törmän ja sen takaisen pikku harjun säilyttämiseksi. Yhteismontun törmä on syntynyt paljon ennen laajan soranoton aloittamista, joten se tavallaan kertoo historiastamme. Lisäksi törmän takana oleva harjanne on pienen pieni pala alkuperäistä jääkauden aikana syntyntä harjua, joten olisi anteeksiantamatonta tuhota se. Kirjoittaja asuu noin kilometrin päässä montulta, ja silti he ovat tänä kesänä usein heränneet montulla alkaneen murskauksen voimakkaaseen meluun. Se on häiritsevää, vaikka alittaisikin kovan melun rajat. On puhuttu, että nykyään vastavanhaisen maa-ainesten ottamisluvan saaminen Renkomäen alueelta olisi mahdotonta, ja meidän on nykypäivänä elettävä aikanaan tehtyjen päätösten mukaisesti. Mutta nyt tehdään päätös tulevaisuuden toimista, ja silloin kaikki edellä kirjoitettu pitää ottaa huomioon.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Hämeen ELY-keskuksen Ympäristö ja luonnonvarat -vastualue antaa yhteysviranomaisen lausunnon arviointiselostuksesta ja sen riittävydestä. Hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset on YVA-lain 10 §:n mukaisesti pitänyt selvittää arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon mukaisesti.

Yhteysviranomaisen lausunnon valmistelussa on otettu huomioon arviointiselostuksen kuulemisvaiheessa annetut lausunnot ja mielipiteet. ELY-keskus lähettää kopiot niistä hankkeesta vastaaville. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään Hämeen ELY-keskuksessa.

Hankekuvaus

Hankkeen eri vaiheista ottotoiminta ja maa-ainestuotteiden valmistus on kuvattu nykytilanteen mukaisesti, koska toiminta jatkuisi nykyisellä tavalla. Oton etenemistä ei ole kuvattu kovin yksityiskohtaisesti. Alueen jälkihoidosta kuvataan nykyisen soranottosuunnitelman mukaan tehdyt maisemointitoimet ja esitellään luontoarvokohteiden yleisiä perustamisedellytyksiä. Jälkihoidon ja maisemoinnin tarkemman suunnittelun on kerrottu olevan perustetun pohjaveden suojele- ja maisemointisuunnitelma -ryhmän tehtävä. Vanhojen soraomonttujen maisemointia (Vaihtoehto VE+) ei ole kuvattu, vaan senkin tarkentamisen on kerrottu olevan em. ryhmän tehtävä.

Maa-ainesten ottotoiminta ja jalostus on kuvattu siten, että siitä aiheutuvien ympäristövaikutusten tunnistaminen ja selvittäminen on ollut mahdollista. Sen sijaan oton päättymisen jälkeisiä toimia tai vanhojen soraomonttujen maisemointia – jotka varsinaisesti voisivat olla hankkeen nimen mukaista alueen kehittämistä – ei ole kuvattu eikä niiden vaikutuksia ole arvioitu.

Lausunnonaan arviointiohjelmasta yhteysviranomaisen totesi, että liikenne on osa hanketta ja kuuluu hankekuvaukseen. Liikennöinnistä onkin yksi kappale hankekuvauksessa, mutta sen lisäksi ympäristövaikutusten arviointia käsitelleessä luvussa sama asia on kerrottu uudelleen ja arvioitu vaikutukset liikennemääriin ja liikenneturvallisuuteen. Hankkeesta johtuvat liikennemäärät eivät ole YVA-lain 2 §:ssä tarkoitettuja ympäristövaikutuksia, vaan kuuluvat YVA-asetuksen 10 §:n mukaisesti hankekuvaukseen, ja vain liikenteestä aiheutuvat ympäristövaikutukset selvitetään osana hankkeen ympäristövaikutuksia.

Hankkeen tarkoitus

Selostuksessa todetaan hankkeen tarkoituksena olevan selvittää vaihtoehtoisia laajenemismahdollisuuksia Renkomäen soranottoalueelta kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tämä on sinänsä asianmukainen selvitys hankkeen tarkoituksesta, mutta sen perusteella sopivampi nimi hankkeelle olisi ollut Renkomäen maa-ainesalueen laajentaminen, ei kehittäminen.

Hankkeen tarkoituksena kerrotaan olevan myös tarkastella alueen jälkihoitoa ja mahdollisia rajoituksia soranoton jälkeiselle käytölle. Arvioin-

tiselostuksessa tämä on kuitenkin jäänyt lähinnä maininnan varaan, sillä selostuksessa on todettu soranottoalueen jälkihoidon ja maisemoinnin tarkemman suunnittelun jäävän pohjaveden suojele- ja maisemointisuunnitelma -ryhmän tehtäväksi.

Hankkeen vaihtoehdot ja niiden käsittely

Selostuksen mukaan hankkeen nollavaihtoehto VE0 kuvaa tilannetta, jossa toiminta päättyy 30.6.2017 nykyisen luvan mukaisesti. Vaihtoehtodossa oletetaan, että kaikki luvan mukaiset 19,3 milj. m³tr:n soravarat, joista on selostuksen mukaan jäljellä noin 5,6 milj. m³tr, saadaan hyödynnetyiksi. Vaihtoehdon kuvauksessa on esitetty lyhyesti oton eteneminen alueella sekä kuva lopputilanteen topografiasta. Vaihtoehdon vaikutuksista on arvioitu nykyisen noin 700 000 m³tr:n vuotuisen oton erilaiset ympäristövaikutukset, mutta 30.6.2017 jälkeistä tilannetta ei ole topografiakartan lisäksi kuvattu eikä sen vaikutuksia arvioitu.

Nykyisen toiminnan vaikutusten arviointi ja käyttäminen vertailukohtana ja nykytilana vaihtoehtojen vaikutusten vertailussa on asianmukaista. Sen sijaan 30.6.2017 mukainen tilanne, jolloin nykyisen luvan mukainen ottotoiminta päättyy ja josta laajenemismahdollisuuksien selvittämiseen tähtäävä YVA-hanke varsinaisesti alkaa, on käsitelty puutteellisesti. Em. päivämäärän jälkeen nollavaihtoehto eli hankkeen toteuttamatta jättäminen tarkoittaa sitä, että soranottotoiminta ei jatku nykyisellä ottoalueella eikä ala laajennusalueilla. Nollavaihtoehdon kuvaukseen olisi kuulunut myös hahmotelma siitä, kuinka Lahden seudun maa-aineshuolto hoidettaisiin, jos soraa ei saisi enää Renkomäestä. Tämän tilanteen vaikutukset ovat jääneet arvioimatta.

Selostuksessa nollavaihtoehdon kuvauksessa todetaan, että kokonaisottomäärästä on jäljellä noin 5,6 milj. m³tr. Kuvauksessa ei kuitenkaan kerrota selvästi sitä, onko tämä 5,6 milj. m³tr tällä hetkellä jäljellä oleva ottomäärä, joka saataneen kokonaan otetuksi nykyisen luvan jäljellä olevan noin 7 vuoden voimassaolon aikana, vai 30.6.2017 nykyisestä luvusta ottamatta oleva maa-ainemäärä. Epäily jälkimmäisestä tilanteesta syntyy siitä, että molempien laajennusvaihtoehtojen VE1 ja VE2, jotka siis kuvaavat nykyisen luvan päättymisen jälkeisiä toimintavaihtoehtoja, mukaisiin ottomääriin on lisätty kyseinen 5,6 milj. m³tr. Kummankaan laajennusvaihtoehdon kuvauksessa ei kuitenkaan kerrota ja perustella sitä, miksi ne sisältävät kyseisten laajennushankkeiden oton lisäksi myös nykyisen ottoluvan alueelta nykyisen luvan maa-aineksista ottamatta olevan 5,6 milj. m³tr:n maa-aineksen ottamisen 30.6.2017 jälkeen ja miksi niiden vaikutukset on arvioitu tällaisen ottomäärän mukaisesti.

Jos 5,6 milj. m³tr on 30.6.2017 jäljellä oleva ottomäärä, jonka ottoa aiotaan jatkaa tuon päivämäärän jälkeen, selostuksen VE0, joka kuvaa tilannetta, jossa "toiminta päättyy 30.6.2017 nykyisen luvan mukaisesti", ei pidä paikkaansa. Jos taas kyseinen 5,6 milj. m³tr on otettu

30.6.2017 mennessä, sitä ei voi lisätä nykyisen luvan päättymisen jälkeisten laajennusvaihtoehtojen ottomääriin, ja vaihtoehtojen ottomäärät ovat virheelliset.

Hankkeen edellyttämät suunnitelmat ja luvat

Arviointiselostuksessa on esitelty yleisesti maa-ainesten ottotoimintaan ja sen luvanvaraisuuteen vaikuttavia säädöksiä ja todettu Renkomäen soranottoalueen nykyinen lupatilanne. Sen sijaan selostuksessa ei ole esitetty YVA-asetuksessa edellytetyjä tietoja tämän hankkeen toteuttamisen edellyttämistä luvista, vaan on todettu vain, että laajennuksen vaatimia lupia voidaan hakea, kun YVA-menettely on päättynyt.

Jos Renkomäen nykyisen ottoluvan maa-aineksista osa jää ottamatta luvan voimassaoloaikana, niitä ei voida ottaa ilman uutta maa-ainesten ottolupaa. Maa-ainelain 10 §:n mukaan lupa-aikaa voidaan jatkaa vain, jos lupa on myönnetty kymmentä vuotta lyhyemmäksi ajaksi, ja silloinkin vain niin, että kokonaisajaksi tulee enintään kymmenen vuotta. Renkomäen ottolupa on aikanaan myönnetty 30 vuodeksi, joten ottotoiminnan jatkaminen nykyisellä alueella 30.6.2017 jälkeen edellyttää uutta maa-ainesten ottolupaa. YVA-asetuksen hankeluettelon 2b)-kohdan mukaan maa-ainesten ottohankkeeseen tarvitaan YVA-menettely, kun kaivualueen pinta-ala on yli 25 hehtaaria tai otettava ainesmäärä vähintään 200 000 kiintokuutiometriä vuodessa. Jos 30.6.2017 ottamatta olevan maa-aineksen määrä tai ottopinta-ala ylittävät YVA-asetuksen hankeluettelon kriteerit, uuden luvan edellytyksenä on myös YVA-menettely.

Hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin

Hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin on tunnistettu ja esitetty asianmukaisesti. Selostuksessa mainituista hankkeista lähinnä Rudus Betonituote Oy:n tehtaan toiminnalla voi olla yhteisvaikutuksia soranottohankkeen kanssa.

Hankkeen suhde maankäyttösuunnitelmiin

Hankkeen suhde erilaisiin maankäyttösuunnitelmiin on kuvattu asianmukaisesti.

Hankkeen suhde luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskeviin suunnitelmiin ja ohjelmiin

Selostuksessa ei ole osattu tunnistaa hankkeen kannalta olennaisia luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskevia suunnitelmia ja ohjelmia. Selostuksessa on tässä yhteydessä mainittu Päijät-Hämeessä käynnistymässä oleva Geologian tutkimuskeskuksen pohjavesien ja kiiviaineshuollon yhteensovittamisprojekti eli POSKI-hanke sekä pohdittu lähialueen luonnonsuojelualueita ja hankkeen vaikutuksia niihin.

YVA-asetuksen tarkoittamiin hankkeen kannalta olennaisiin ohjelmiin kuuluu ainakin vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanoon tähtäävä

Hämeen ELY-keskuksen vesienhoidon toimenpideohjelma vuoteen 2015. Selostuksessa tätä ohjelmaa on esitelty ympäristön nykytilan kuvauksen yhteydessä. Toimenpideohjelmassa Renkomäen alue on nimetty riskipohjavesialueeksi ja sille esitetään kunnostussuunnitelman laatimista ja pohjavesialueen kunnostusta.

Hankkeen vaikutusalueen rajaus

Hankkeen vaikutusalue on rajattu asianmukaisesti.

Ympäristön nykytilan kuvaus ja ympäristövaikutusten arviointi

Ympäristön nykytilan kuvauksessa ja vaikutusten arvioinnissa seuraavia puutteita:

Vaikutukset pohjaveteen

Alueen pohjavesiolosuhteet ja oton pohjavesivaikutukset on selvitetty ja arvioitu puutteellisesti. Selvitystä muodostuman geologisesta rakenteesta ei ole tehty eikä ottamisen vaikutuksia pohjaveden laatuun ole arvioitu lainkaan. Alueen mahdollisten yksityiskaivojen ja lähteiden sijaintia ei ole esitetty eikä vaikutuksia niihin arvioitu. Lisäksi pohjavesivaikutusten arviointina esitettyssä selostustekstissä on virheitä. Ensinnäkin hankkeen jälkihoitamattoman ottamisalueen pinta-alatavoite on virheellinen. Ympäristöministeriön Maa-ainesten kestävä käyttö -oppaan (1/2009) mukaan pohjavedenottamon lähisuoja-alueella ei saisi olla lainkaan ottamistoimintaa tai jälkihoitamattomia ottamisalueita, kaukosuoja-alueella jälkihoitamattomien ottamisalueiden yhteispinta-ala ei saisi olla yli 10 – 20 % suoja-alueesta ja suoja-alueen ulkopuolella yli 20 – 30 % pohjavesialueesta. Selostuksessa on kuitenkin esitetty tavoitteeksi, että Renkomäessä jälkihoitamattoman alueen osuus on enintään 20 – 30 % pohjavesialueen pinta-alasta, vaikka samalla sivulla oton on todettu sijoittuvan kaukosuoja-alueelle. Renkomäen vedenottamon suoja- ja valuma-alueen sijainnista ei ole olemassa tarkkaa tietoa, ja siksi pohjavesialueen geologisen rakenteen ja vedenottamon valuma-alueen tarkka selvittäminen olisi ollut välttämätöntä. Toiseksi nykyisen toiminta-alueen on esitetty olevan noin 8 % pohjavesialueen pinta-alasta, kun se on noin 15 % (51 ha/345 ha).

Ihmiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Lausunnonaan arviointiohjelmasta yhteysviranomaisen totesi, että kysely ja haastattelut eivät ole ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin asianmukainen perusaineisto. Siitä huolimatta arviointiselostuksessa esitetään ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin aineistona asukaskysely sekä YVA-menettelyn aikana ja lupahakemuksista saatu palaute, muistutukset ja lausunnot. (On epäselvää, mitä lupahakemuksia tässä tarkoitetaan. Maa-ainesten ottamislupa on vuodelta 1987 ja murskausaseman ympäristölupa vuodelta 1993. Kummastakin on aikaa niin paljon, että niistä saadut lausunnot ja muistutukset eivät välttämättä ole

ajanmukaisia nykytilanteessa.) Kyselystä saadut tiedot *asukkaiden mielipiteistä* soranottotoiminnan laajennushankkeesta eivät ole yhtä kuin YVA-laissa tarkoitetut *hankkeen vaikutukset* ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen.

Asukaskyselyä on käsitelty ja esitelty arviointiselostuksessa perinpohjaisesti. Sen sijaan hankkeen vaikutuksia ihmisten terveyteen on pohdittu vain yhden kappaleen verran olemassa olevien ohje- ja raja-arvojen pohjalta. Lausunnossaan arviointiohjelmasta yhteysviranomaisen totesi, että terveysvaikutusten arvioinnissa voi joiltakin harvoilta osin käyttää ohjearvoja ja tunnuslukuja, mutta pääosin niin terveyteen kuin elinoloihin ja viihtyvyyteenkin kohdistuvat vaikutukset pitää arvioida muulla tavoin. Arviointi pitää tehdä ao. vaikutustyyppien vaikutusalueen laajuuden, vaikutusten kohteena olevan väestön määrän ja/tai kohderyhmän sekä vaikutusten suuruuden, monitahoisuuden, todennäköisyyden, keston, toistuvuuden ja palautuvuuden perusteella. – Hankkeen vaikutuksia ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen ei ole arvioitu ja esitetty kootusti lainkaan.

Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen

Lausunnossaan arviointiohjelmasta yhteysviranomaisen edellytti esitettäväksi myös hankkeen vaikutukset alueen pohjavesivarojen hyödyntämiseen. Niitä ei kuitenkaan ole esitetty.

Ympäristöonnettomuudet ja niiden seuraukset

Arviointiselostuksessa on tunnistettu toiminnan riskeiksi pohjaveden pilaantumisriski, sortuma- ja putoamisvaara sekä kuljetusten ja liikenteen aiheuttamat onnettomuusriskit. Selostuksessa ei ole selvitetty ympäristöonnettomuuksien seurauksia, vaan teksti käsittelee erilaisia riskien vähentämiseksi tarkoitettuja toimia tai yleisiä ohjeita esimerkiksi pohjavesiriskien vähentämiseksi.

Arviointimenetelmät ja arvioinnin epävarmuustekijät

Arviointi on perustunut paljolti olemassa olevaan materiaaliin eikä sen hankinnassa ja hyödyntämisessä ole käytetty erityisiä menetelmiä. Käytettyjen tietojen mahdollisia puutteita tai epävarmuustekijöitä on pohdittu lähinnä linnustotietojen yhteydessä. Niiden on todettu olevan puutteellisia ja osin vanhentuneita, ja luotettavan tiedon saamiseksi todetaan tarpeelliseksi pesimälinnuston kartoituslaskenta. Sitä ei kuitenkaan ole YVA-menettelyn yhteydessä tehty, vaan laskennat on säästetty lupa-prosessin yhteyteen, vaikka YVA-ohjelmassa oli luvattu tehdä lisätutkimuksia, jos arvioinnin kuluessa saatavien tietojen perusteella siihen ai-
hettä ilmenee. Pölypäästöjen ja melun leviäminen on arvioitu mallilaskelmilla, joiden epävarmuustekijöitä on esitelty yleisellä tasolla. Arviointiselostuksessa ei perusteltu sitä, miksi pölyn leviämismallin säääineistona on käytetty lähellä olevan Lahden Launeen sääaseman sijasta Helsinki-Vantaan lentosääaseman aineistoa. Maisemavaikutuksia on

tarkasteltu sovitekuvien avulla. Pohjavesialueen hydrogeologisia tietoja ei ole selvitetty eikä pohjavesivaikutuksia tai pohjavesivarojen riittävyttä arvioitu siten kuin yhteysviranomaisen edellytti.

Aineiston hankinnassa ja arvioinnissa käytetyt menetelmät ja niihin sisältyvät oletukset sekä käytettyjen tietojen mahdolliset puutteet ja keskeiset epävarmuustekijät on esitetty pääpiirteissään riittävästi lukuun ottamatta pohjavesivaikutusten ja pohjaveden riittävyyden arviointia. Yhteysviranomaisen edellyttämiä geofysikaalisia lisätutkimuksia pohjavesivaikutusten selvittämiseksi ei ollut tehty eikä niiden poisjättämistä ollut perusteltu. Arviointiselostuksessa esitetään, että perustetun pohjaveden suojele- ja maisemointisuunnitelma -ryhmän tehtävänä on pohtia pohjaveden suojele- ja maisemointia, koska niitä ei ollut mahdollista toteuttaa YVA-prosessin aikataulussa. On kuitenkin todettava, että arvioitava hanke koskee vasta 30.6.2017 alkavaa toimintaa eikä YVA-menettelyyn sisältyvien selvitysten tekemiselle ole määräaikoja, joten YVA-prosessin aikataulu ei ole voinut estää selvitysten tekemistä yhteysviranomaisen edellyttämällä tavalla.

Haitallisten vaikutusten vähentäminen

Arviointiselostuksessa on esitelty joitakin keinoja haitallisten vaikutusten vähentämiseen.

Vaihtoehtojen vertailu ja toteuttamiskelpoisuus

Arviointiselostuksessa esitettyjä vaihtoehtoja on vertailtu esittämällä niiden ympäristövaikutusten yhteenveto kootusti taulukossa. Lisäksi on esitetty vaihtoehtoittain taulukko erityyppisten vaikutusten merkittävydestä. Vaihtoehtoa VE+ ei ole käsitelty kummassakaan taulukossa, vaan siitä on esitetty vain lyhyt erillinen teksti. Taulukoista puuttuvat hankkeen toteuttamatta jättämisen tilanteen vaikutukset, koska vaihtoehtoa ei ole arvioinnissa käsitelty.

Arviointiselostuksesta puuttuu YVA-asetuksen edellyttämä selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta.

Ehdotus seurantaohjelmaksi

Arviointiselostuksessa todetaan nykyinen pohjaveden laadun ja korkeuden tarkkailuohjelma ja kerrotaan, että murskausaseman ympäristöluvassa ei ole annettu määräyksiä ympäristövaikutusten tarkkailusta. Var-
sinaista ehdotusta seurantaohjelmaksi ei tehdä.

YVA-menettely ja osallistuminen

YVA-menettely siihen sisältyneine osallistumismenettelyineen täyttää YVA-laissa ja -asetuksessa sille asetetut vaatimukset.

Yhteysviranomaisen lausunnon huomioon ottaminen

YVA-selostuksessa on selvitys siitä, kuinka yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta on otettu huomioon. Tämän selvityksen tarkoituksena yhteysviranomaisen toteaa lausuntonsa huomioon ottamisesta seuraavaa:

Lausunnossa edellytettiin tarkennettavaksi hankkeen kuvausta, mm. maisemointitoimien aikataulua, kohdentamista ja toteutustapaa, niin selkeäksi ja yksityiskohtaiseksi, että siitä aiheutuvien ympäristövaikutusten tunnistaminen ja selvittäminen on mahdollista. Sekä nykyisen ottoalueen että vaihtoehdon VE+ vanhojen sorakuoppien jälkihoidon, maisemoinnin ja maankäytön suunnittelu on kuitenkin selostuksen mukaan jätetty pohjaveden suojele- ja maisemointityöryhmän tehtäväksi niin, että selvitykset ovat käytettävissä valittavien toimintojen lupaprosesseissa.

Yhteysviranomaisen edellytti lausunnossaan olemassa olevia pohjavesitietoja täydennettäväksi geofysikaalisin lisätutkimuksin ja selvitettäväksi mm. sen, millä alueella otannasta otettava vesi muodostuu, onko alueella muita mahdollisia vedenottoaikoja ja minne suuntaan otannasta on mahdollista laajentaa ilman, että alueen käyttökelpoisuus vedenhankinnassa enempää vaarantuu sekä arvioitavaksi sen, kuinka suuri osa pohjaveden muodostumisalueesta on turvallista ottaa soranotokäyttöön. Arvioinnissa piti myös selvittää hankkeen vaikutukset pohjaveden laatuun sekä pohjaveden laatuun ja määrään kohdistuvat riskit ja pohjaveden suojelun kannalta paras vaihtoehto. Näitä lisätutkimuksia ja selvityksiä ja täydennettyihin tietoihin pohjautuvia vaikutus- ja riskiarvioita ei kuitenkaan ole tehty, vaan ne on jätetty em. työryhmän tehtäväksi.

Myös luonnonvarojen hyödyntämistä koskevassa kohdassa yhteysviranomaisen huomautti lausunnossaan, että soravarojen ohella myös pohjavesivarat ovat hyödynnettäviä luonnonvaroja, joihin kohdistuvat vaikutukset on arvioitava. Kuten edellä on todettu, niitä ei kuitenkaan ole arvioitu siten kuin yhteysviranomaisen edellytti.

Yhteysviranomaisen edellytti lausunnossaan, että hankkeen riskit ja niiden seuraukset on tunnistettava ja niiden merkittävyys arvioitava ympäristövaikutusten arvioinnista saatujen ajanmukaisten tietojen pohjalta. Arviointiselostuksessa ei ole arvioitu lainkaan ympäristöönnettomuuksien seurauksia eikä – kuten edellä on todettu – pohjavesiriskejä käsitelty ajanmukaisten tietojen pohjalta.

Raportointi

YVA-selostus on rakenteeltaan pääosin selkeästi jäsennelty, sisällöltään helpopolkuinen ja sopivasti havainnollistettu kuvin ja kartoin. Lain-säädäntö on koottu selkeästi omaksi kohdaksi ja lähdeluettelo on asianmukainen, tosin siinä esiintyy edelleen ympäristötekniikan laitos, vaikka kyse lienee ympäristöekologian laitoksesta. Selostuksessa on asianmukainen tiivistelmä.

Yhteenveto ja arviointiselostuksen riittävyys

Arviointiselostus sisältää pääosan YVA-asetuksen 10§:ssä edellytetyistä seikoista ja laadukasta ja asiantuntevaa arviointityötä, mutta siinä on myös etenkin sisällöllisesti niin vakavia puutteita, että sitä ei voida kokonaisuutena pitää riittävänä. Merkittävimmät puutteet ovat seuraavat:

1) Hankkeen vaihtoehdot ja niiden käsittely

Yhteysviranomaisen katsoo, että arviointiselostuksen vaihtoehdot on kuvattu niin puutteellisesti ja epä johdonmukaisesti, että niistä ei saa selvää kuvaa hankkeesta eivätkä niiden pohjalta arvioidut ympäristövaikutukset anna luotettavaa ja selvää kuvaa hankkeen eri vaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Lisäksi nollavaihtoehdon arvioinnista oli jäänyt pois varsinainen hankkeen toteuttamatta jättämisen tilanteen kuvaus ja vaikutusten arviointi.

2) Yhteysviranomaisen lausunnon huomioon ottaminen

Arviointia ei ole tehty yhteysviranomaisen arviointiohjelmasta antamassa lausunnossa edellytetyllä tavalla. Keskeisin tekemättä jätetyistä seikoista ovat alueen geofysikaaliset lisätutkimukset hankkeen pohjavesiolojen selvittämiseksi ja niihin pohjautuvat hankkeen pohjavesivaikutusten ja pohjavesiin kohdistuvien riskien ja niiden seurausten sekä pohjavesivarojen hyödyntämiseen kohdistuvat arvioinnit. Koska laajan maa-ainesten oton vaikutukset tärkeällä luokan pohjavesialueella ovat hankkeen merkittävimpiä vaikutuksia, niitä ei voi jättää ympäristövaikutusten arvioinnissa selvittämättä.

3) YVA-asetuksen 10 §:ssä edellytetyt seikat

Arviointiselostus ei sisällä kaikkia YVA-asetuksen 10 §:ssä edellytettäviä seikkoja. Merkittävimmät puutteellisesti esitetyt seikat koskevat hankkeen toteuttamisen edellyttämiä lupia, arviota ympäristöönnettomuuksien seurauksista ja selvitystä hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta.

Edellä lueteltujen puutteiden vuoksi arviointia on pidettävä siinä määrin riittämättömänä, että se edellyttää arvioinnin täydentämistä joko kokonaan yhtenäiseksi uudeksi arviointiselostukseksi tai selkeäksi täydennykset sisältäväksi lisäraportiksi. Täydennetty arviointiselostus tai lisäraportti käsitellään siten kuin arviointiselostus YVA-lain mukaan käsitellään. Yhteysviranomaisen uudesta arviointiselostuksesta tai täydennysraportista antama lausunto on liitettävä mukaan hankkeen lupahakemuksiin.

Arviointiselostuksen täydennyksessä tulee käsitellä ainakin seuraavia vaihtoehtoja:

* Vertailuvaihtoehtona ja nykytilan kuvauksena nykyisen luvan mukainen noin 700 000 m³tr:n vuotuinen ottotoiminta nykyisen luvan mukaisella alueella.

* Laajennusvaihtoehdot VE1 ja VE2, kumpikin ottomäärältään ilman mahdollista 30.6.2017 nykyisestä luvasta ottamatta olevaa maa-ainesmäärää.

* VE+ sisällöltään kuten nyt, mutta hankekuvausta on tarkennettava niin, että vaihtoehdon vaikutukset voidaan arvioida.

* Toteuttamatta jättämisen vaihtoehtona tilanne, jossa otto on päättynyt 30.6.2017 nykyisellä alueella, laajennusvaihtoehdot eivät toteudu ja Lahden seudun maa-aineshuolto hoidetaan hajautetusti.

* Jos nykyisen luvan mukaisessa toiminnassa on maa-aineksia ottamatta 30.6.2017 jälkeen, on käsiteltävä tämän ottomäärän mukainen nykyistä ottoaluetta koskeva vaihtoehto. Tällä vaihtoehdolla voidaan katsoa vietävän läpi YVA-menettely, jota uuden luvan myöntäminen nykyisen ottoalueen ottamatta jäävien maa-ainesten otolle mahdollisesti edellyttää.

Uudessa arviointiselostuksessa tai lisäraportissa tulee korjata edellä yhteysviranomaisen lausunnossa puuttuviksi tai puutteellisesti käsitellyiksi todetut seikat.

Yhteysviranomaisen lausunnosta tiedottaminen

ELY-keskus lähettää lausuntonsa tiedoksi hanketta käsitteleville viranomaisille ja lausunnon antajille sekä niille mielipiteen esittäjille, joiden yhteystiedot ovat tiedossa. Se tulee nähtäville myös ely-keskus.fi-verkkopalveluun osoitteeseen www.ely-keskus.fi/home/yva > Vireillä olevat YVA-hankkeet.

Tätä lausuntoa on tehty kaksi samasanaista kappaletta, molemmille hankkeesta vastaaville. Myös kopiot arviointiselostuksesta annetuista lausunnoista ja mielipiteistä toimitetaan molemmille hankkeesta vastaville.

Johtaja Harri Kallio

Yksikön päällikkö Riitta Turunen

Liite Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku

Tiedoksi Lausunnon antajat/hanketta käsittelevät viranomaiset
Mielipiteen esittäjät
Suomen ympäristökeskus (ja 2 kpl arviointiselostuksia)

Liite

MAKSUN MÄÄRÄYTYMINEN JA MAKSUA KOSKEVA MUUTOKSENHAKU

Maksun määräytyminen

Maksu määräytyy valtioneuvoston asetuksessa (1097/2009) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista vuonna 2010 olevan maksutaulukon mukaisesti.

Maksua koskeva muutoksenhaku

Maksuvelvollisella, joka katsoo, että maksun määräytymisessä on tapahtunut virhe, on oikeus vaatia siihen oikaisua Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY-keskus). Oikaisuvaatimus on toimitettava ELY-keskukselle kuuden (6) kuuden kuukauden kuluttua maksun määräämisestä. Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän ja oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimus voidaan toimittaa ELY-keskukseen myös sähköisessä muodossa. Kun sähköisessä asiakirjassa on riittävät tiedot lähettäjältä, sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella eikä myöskään ns. sähköistä allekirjoitusta tarvita.

Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Kirjallinen oikaisuvaatimus on jätettävä postiin tai sähköinen oikaisuvaatimus lähetettävä siten, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Hämeen ELY-keskuksen Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen postiosoite on PL 29, 15141 Lahti ja käyntiosoite Vesijärvenkatu 11 A, Lahti, tai PL 131, 13101 Hämeenlinna ja käyntiosoite Birger Jaarlin katu 13, Hämeenlinna. Sähköposti toimitetaan osoitteeseen kirjaamo.hame@ely-keskus.fi.

Sovelletut oikeusohjeet

Valtion maksuperustelaki (150/1992)

Laki valtion maksuperustelain muuttamisesta (961/1998)

Valtioneuvoston asetus (1097/2009) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista vuonna 2010

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)